

BROEKER BIJDRAGEN

UITGAVE VAN DE VERENIGING "OUD BROEK IN WATERLAND"

Verschijnt 2 tot 3 maal per jaar
Wordt aan de leden gratis toegezonden
Redactie-adres: De Draai 24
1151 CR Broek in Waterland
Nr. 38 (mei 1997)

Gehele of gedeeltelijke overname van
de inhoud slechts met toestemming.
Copyright © 1997
Vereniging Oud Broek in Waterland

Verhalende Deurkalven

Een inventarisatie

Onder deurkalf verstaat men de houten dwarsbalk, die boven de ingang de beide verticale deurposten verbindt. Waar de term eigenlijk vandaan komt is onzeker; hij houdt waarschijnlijk geen verband met het woord voor een jonge koe. Wie het Woordenboek der Nederlandsche Taal raadpleegt ziet trouwens, dat *kalf* ook in talloze andere betekenissen voorkomt, o.a. in de molen- en de scheepsbouw (WNT, VII, 1, 1926).

In wezen is het deurkalf dus een bouwkundige constructie, die in zijn eenvoudigste vorm gewoon glad afgewerkt was. Maar als het om de belangrijkste toegang tot een woning ging, de voordeur dus, bracht men op het deurkalf graag een versiering aan, die veelal in het hout gestoken of gesneden was. Van die gebeeldhouwde deurkalven zijn er in Noord-Holland nog een redelijk aantal over, vooral daterend uit de 17de en vroege 18de eeuw, toen men blijkbaar een bijzondere voorkeur voor deze versiering kende. In de eigen regio, Waterland, vindt men ze b.v. nog in Edam, Monnickendam, Marken en De Rijk.

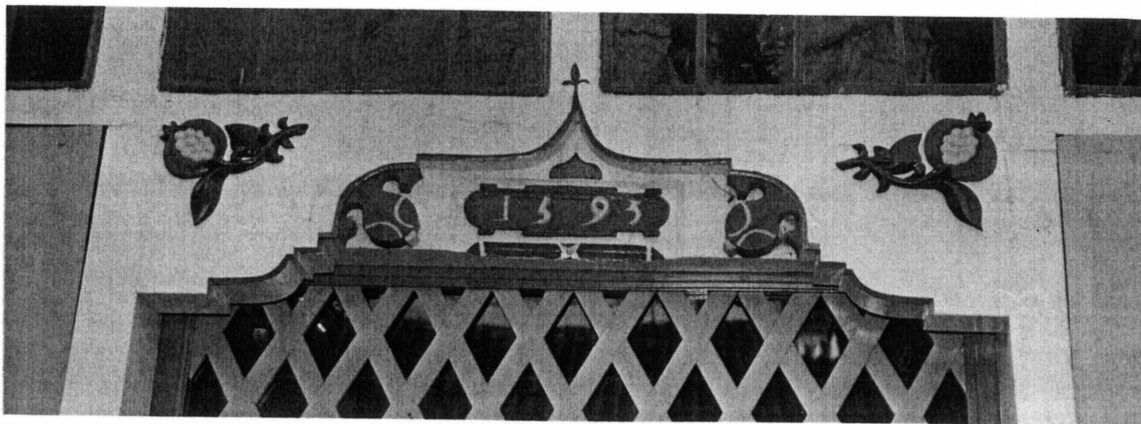
Men zou verwachten dat vooral in Broek, waar nog zoveel historische huizen over zijn, nog een flink aantal van die versierde deurkalven aanwezig is. Dat valt echter erg tegen. Van het type, dat hier bedoeld wordt, de zogenaamd *verhalende*, d.w.z. van voorstelling, jaartallen of teksten voorziene kalven, zijn er niet meer dan twee te zien, t.w. aan de huizen De Laan 18 en Leeteinde 4-6; en het laatstgenoemde is dan eigenlijk nog een moderne copie. Voorbeelden van een zuiver ornamentaal versierd kalf vindt men aan het Roomeinde en op de Laan. Behalve deze deurkalven *in situ* zijn er gelukkig ook nog een paar los bewaard gebleven. Ze zijn vermeld in de hier gepubliceerde lijst. Ook is er van een enkel exemplaar dat zelf niet meer te achterhalen viel, een foto bekend. Zo komen wij nog op

een zestal stuks. Maar dat aantal kan aangevuld worden door de mededelingen van een Engelse bezoeker van Broek, die hier in 1800 rondliep en blijkbaar getroffen werd door deze staaltjes van verhalende volkskunst. Deze tourist, R.Fell, publiceerde zijn reisbevindingen onder de titel 'A Tour through the Batavian Republic during the latter part of the year 1800'. Op bladzijde 360 heeft hij het over de dooddeuren in Broek: ".over some of these doors were carvings, descriptive of the lives of the former possessors of the houses". Hiervan beschrijft hij er drie, maar helaas vermeldt hij niet waar hij deze deurkalven aantrof. Waren er mogelijk een of meer te zien aan de huizen in de Dorpsstraat die in 1937 zijn gesloopt voor de doorbraak van de provinciale weg?

Er is trouwens ook nog een eerdere notitie die vermoedelijk op een Broeker deurkalf betrekking heeft. In 1759 bezichtigde de Zweedse geleerde Bengt Ferrner het dorp en als hij het in zijn reisverslag over de huizen hier heeft vertelt hij dat er bij waren, die nog uit 1596 dateerden. Dat kan hij alleen geweten hebben als dat jaartal op het pand zelf te lezen stond en dat is dan naar alle waarschijnlijkheid op het deurkalf geweest, zoals immers ook in de andere nog bekende gevallen. Blijft natuurlijk de mogelijkheid dat hij zich vergist heeft en het jaartal 1593 op het kalf van De Laan 18 verkeerd gelezen. Vanwegen de betrekkelijke onzekerheid is deze vermelding in onze lijst tussen jaakjes gezet.

Al met al zijn er nu dus 9 à 10 van die verhalende deurkalven alhier gedocumenteerd. Men mag gevoeglijk aannemen, dat in werkelijkheid het aantal nog groter is geweest.

- a. **De Laan 18.** In een verdiept middenveld onder een ezelsrugboog een cartouche met jaartal 1593; ter weerszijden hiervan een peerkraal (de gesneden granaatappels in de linker- en rechterbovenhoeken zijn moderne toevoegingen). Tijdens de restauratie van 1978 ter voorschijn gekomen; voordien deels met stopverf glad gemaakt, deels met hout bedekt.

Nog ter plaatse .(Foto mevr. Witte)

